

נושא העבודה

הגנה על כבוד האדם

תאריך: ינואר 2017

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער

שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

נושא כבוד האדם הוא נושא השורר כל דקה ושנייה בחיינו. כבוד האדם הינו הדבר הבסיסי והלגיטימי ביותר המגיע לאדם בגלל היותו אדם. בחרתי בנושא זה מתוך רצון עמוק לדעת מאיפה חוק זה נבע ומהם השורשים שלו. במטרה להבין את המשמעות שלו כבר בתקופת המקרא והמשפט העברי, לדעת את הסעיפים ואת החריגים שלו בימינו. נוכחתי להיקלע לסיטואציות בהן כבודי נפגע ואפילו כבוד הסובבים אותי. מקרים כאלה קוראים בחיינו כל דקה ושנייה אך אנו לא באמת יודעים איך להתמודד עמם ולנמק את פגיעתנו כחוק. לכן, אני מקווה שבעבודה אמצא את הכלים והאמצעים שאוכל בעזרתם להגן עליי ועל הסובבים אותי.

הגנה על כבוד האדם הוא נושא נרחב במיוחד. בעבודתי אתמקד במשמעות החוק וכוונתו כלפי הציבור הנרחב. במקרים בהם כבוד האדם נפגע ואיך אפשר להגן עליו.

נושא זה הוא אחד מאבני היסוד שחונכתי וגדלתי עליהם. מילדות השרישו במשפחתי את החובה להעניק כבוד לכל אדם, לקבל את דעותיו ולא להעמידו ביחס משפיל או מזלזל. אני דוגלת בהכרה של ערך זה ומאמינה שיש ליישמו בלי הבדלי דת גזע או מין.

תוכן העניינים

4	מבוא	פרק ראשון
5	הגנה על כבוד האדם בהתייחסות למשפט העברי	פרק שני
6	שלילת חירות בשל חומרת עבירה	פרק שלישי
7-8	שילוב זכות וחובה	פרק רביעי
8-9	הגנה על כבוד האדם בהתייחסות למשפט הישראלי	פרק חמישי
9	פגיעה בזכות כבוד האדם	פרק שישי

10	הטלת האחריות למימוש הזכויות	פרק שביעי
10-11	ארגונים לשמירה על זכות זו	פרק שמיני
11-12	פסק דין	פרק תשיעי
13-14	סיכום והשוואה	פרק עשירי
15	ביבליוגרפיה	פרק אחד עשר

מבוא

מטרת העבודה היא לבדוק את הפער בין המשפט העברי למשפט הישראלי בהתייחס לשאלה הגנה על כבוד האדם מהי?

בהתייחסות לשאלה זו ניתן יהיה לראות את הפער בין המשפטים והפסיקות הבאות לידי ביטוי שם. בעבודה חקרתי פסקי דין ומקורות מידע שונים במטרה להרחיב בנושא להעמיק בשורשיו במשפט הישראלי ובמשפט העברי.

העבודה מחולקת לשני חלקים שונים:
 החלק של המשפט העברי בהתייחסות לשורשיו.
 החלק של משפט הישראלי והשפעתו כיום.

בחירה בנושא זה הינה מתוך סקרנות, התעניינות וחשיבות בימינו.

הגנה על כבוד האדם בהתייחסות למשפט העברי

התפיסה הדתית היהודית של כבוד האדם נגזרת מההשקפה שהאדם נברא בצלם אלוהים. כלומר, ביהדות מקור הכבוד הוא אלוהי - שלא כמו התפיסה שממקמת את כבוד האדם בערך הפנימי שלו עצמו. לתפיסה של בריאת האדם בצלם יש השלכות חשובות על עניין ההגנה על האדם, חייו וגופו, אשר נתפסים כמגלמים את האלוהות אם כי הרמב"ם דחה את ההיבט הגופני של "בצלם אלוהים" ואימץ את העמדה שלפיה כוח האינטלקט של האדם מגלם את בריאתו בצלם.

היהדות מדגישה גם את המקור האלוהי של כבוד האדם, ומכאן נגזרת גם העמדה שהאל הוא גם הדואג לשמירה על כבודו של האדם.

בתחילתה של התורה, בספר בראשית, בפרשת בראשית, הנושא המרכזי הוא תיאור בריאת האדם על ידי בורא העולם. נושא זה, שעניינו ההיסטוריה האנושית עלי אדמות, תחילת דרכה ושלל אירועיה, טומן בחובו בצורה מאלפת ומופלאה, במרומז ובמפורש, את היסוד ואת המסד לכלל המערכת החברתית, את התשתית לנורמות היסוד שבעולם המשפט, מה שמכונה בפינו כיום הנורמות החוקתיות, נורמות העל, זכויות וחובות, או כפי שמרבים אנו, ואוהבים אנו כל כך, לתאר, לדון ולהתפלפל בהם - העקרונות העל-חוקיים, החוקתיים, של כלל המערכת המשפטית. בריאת האדם בצלם אלוקים היא היא המסד היסודי לאלה.

התנ"ך וכל המקורות היהודיים משופעים באמירות המדברות על הכבוד המיוחס לקדוש ברוך הוא, שהוא הדרגה העליונה ביותר של כבוד במשמעות הוד ופאר, כגון: "וכבוד ה' נראה בענן" (שמות טז, י); "וימלא כבוד ה' את כל הארץ" (במדבר יד, כא). הכוונה העולה מכלל המקראות היא שהעולם כולו מלא תופעות שהמתבונן בהן חייב לכבד בגללן את מי שחולל אותן, כלומר בורא עולם ולהעריכו ואף להעריצו.

שלילת חירות בשל חומרת העברה

בראש פרשתנו בא שיאה של אחת הדרמות המקראיות הגדולות. ראשיתה בפרקים הקודמים, בשנאה שבין יוסף לאחיו, שממנה נתגלגל וירד למצרים, עד שנעשה משנה למלך. היפוך הגלגל הביא את בני יעקב לרדת למצרים בניסיון למצוא שם מעט מזון שיציל אותם מחרפת הרעב שבארץ ישראל. יוסף מנצל היטב את המצב ומצווה עליהם להביא אליו את אחיהם בנימין. כשיעקב מסרב לעשות כן, מציע לו ראובן בכורו: "את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך, תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך" (בראשית מב, טז). וכפי שהעיר ב' ליפשיץ, אפשר שאין כאן סיפור דברים בעלמא אלא השתקפותה של

התחייבות משפטית, שבצדה קנס בשל הפרת ההסכם, אלא שהקדים
הכתוב את הקנס להתחייבות.

משירדו האחים למצרים, מיהר יוסף לשלול את חירותם לשלושה
ימים, והם "נאספו" והושמו ב"משמר", כשעילת המעצר הרשמית
הייתה רק "חשד" מרגלים אתם, לראות את ערות הארץ באתם.

כידוע, מעצר חשודים בעברות חמורות היה נתון שנים רבות
במחלוקת. חלק משופטי בית המשפט סברו שדי בחומרת העברה
להצדיק את מעצרו של החשוד בה, למען לא יתהלך חופשי ב"שוק"
ויסכן את שלום הציבור. כבר בראשית דרכו השיפוטית, חלק השופט
אלון על גישה זו, והיה איתן בדעתו שאסור לשלול את חירותו של
האדם בלא תשתית ראייתית, רק בגלל חומרת העברה, ואגב כך
הצביע על קשיי ההכרעה בעניין זה, בין זכות היחיד לחירות ולחופש,
ובין החובה לשמור "על טובתו של הציבור, על שלומו ובטחונו מפני
חוטאים שבקרבו.

שילוב של זכות וחובה

בהרכבה שאנו חייבים בה בפרשנותם של חוקי היסוד, דו-מהותיות זו
שבערכים יהודיים שעניינם חירות האדם וכבודו, זכויותיו וחובותיו,
מצויה היא בהרבה פנים, ונזכיר כאן פן אחד נוסף. בפסיקה ענפה
הדנה בזכויות האדם, ציטטנו לא אחת מדברים שנאמרו במשנה:

לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך, שכל המאבד נפש אחת מעלה עליו
הכתוב כאילו איבד עולם מלא; וכל המקיים נפש אחת מעלה עליו
הכתוב כאילו קיים עולם מלא. ומפני שלום הבריות, שלא יאמר אדם
לחברו: אבא גדול מאביך; ושלא יהיו המינין אומרים: הרבה רשויות

בשמים. ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא: שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, וכולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהן דומה לחברו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם.

אך אין זו תורת האדם כולה. על כך נימצא למדים מדברי המזמור שבתהלים:

כי אראה שמיר מעשה אצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננתה. מה אנוש כי תזכרנו, ובן אדם כי תפקדנו? ותחסרהו מעט מאלקים, וכבוד והדר תעטרהו. תמשילהו במעשי ידיך, כל שתה תחת רגליו.

וכך אמרנו במקום אחר:

מצד אחד - כבוד והדר תעטרהו, כל היקום כולו הוא תחת רגליו, והוא האדם, הופקד על כל הבריאה; מצד שני - מיהו האדם כי ייזכר, ומיהו כי ייפקד. הוא אינו אלוקים, הוא חסר מעט מאלוקים. לאדם אין רק זכויות. יש לו גם חובות. ואולי נכון לומר: לאדם אין רק חובות. יש לו גם זכויות. זוהי תורת האוטונומיה הפרטית של האדם, ההגשמה העצמית. שיא הגדולה ושיא הענווה והצניעות. שילובם של שניהם - הוא האדם.

אכן, ביטויה של הגות זו באשר לדו-מהותיות של עקרונות היסוד של חובות וזכויות, של חירות ועבדות, של גדולה וענווה, הורתה ביסוד האמונה של בריאת האדם בצלם אלוקים. אך דו-מהותיות זו הייתה לחלק אורגני של מהות הערכים היהודיים, והיא חלק בלתי נפרד מהערכים היהודיים המהווים יסוד מוסד ביצירת ההרכבה בין הערכים היהודיים והערכים הדמוקרטיים, כפי שאנו מצויים מכוח הוראות סעיפי המטרה והאיזון בשני חוקי היסוד: כבוד האדם וחירותו וחופש העיסוק.

הגנה על כבוד האדם בהתייחסות למשפט הישראלי

זכויות האדם הוא רעיון שפותח במסגרת ההגות הליברלית וההומניסטית הקובע כי קיימות זכויות להן זכאי כל אדם מעצם היותו אדם.

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו הוא חוק יסוד שנועד להגן על זכויות האדם העיקריות במדינת ישראל. כפי שכותרתו מבהירה, החוק קובע את כבוד האדם ואת חירותו כערכי היסוד מהן נגזרות זכויות האדם המוגנות בחוק היסוד, שהתקבל כ"מגילת זכויות האדם" של המשפט הישראלי. אין בחוק היסוד סעיפים משוריינים, והכנסת יכולה לשנותו ברוב רגיל.

המושג "זכויות האדם" נטבע על ידי הפילוסוף ג'ון לוק, שטען כי לכל אדם "זכויות טבעיות" שעליהן יכול האדם להגן בטבע, כאשר הוא עדיין אינו שותף בחברה, ולחברה אין זכות לפגוע בהן מרגע שהאדם נעשה שותף בחברה.

ב-1948 קיבלה עצרת האומות המאוחדות את "ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם" שמשמשת מאז כמסמך היסוד של הקהילה הבינלאומית בנושא זכויות האדם והאזרח. "זכויות האדם" הוא מונח שגבולותיו אינם ברורים, אך הוא מבטא בבירור את העיקרון ההומניסטי, שמכורח אנושיותו יש לכל אדם באשר הוא זכויות מסוימות, המוסכמות בעיני כל בן תרבות.

זכויות האדם מחייבות את השלטון לנקוט בפעולות אקטיביות על מנת להגן ולאפשר לציבור האזרחים לנצל וליהנות מזכויותיהם, וכך להימנע מלנקוט כל פעולה שתגביל את הציבור מליהנות מזכויות אלה.

בהכרזת זכויות האדם והאזרח, שנתקבלה באספה הלאומית בפריז ב-1779, נכתב כי "מטרתה של כל התאגדות מדינית היא השמירה על הזכויות הטבעיות של האדם אשר אינן ניתנות לביטול. זכויות אלו הן החירות, הקניין, הביטחון וההתנגדות לדיכוי."

מאוחר יותר, עם התגבשות תאוריה דמוקרטית-ליברלית מפותחת, נוספו לזכויות האדם סדרה של פעולות האסורות על השלטון, ובתוכן פגיעה בחופש הביטוי, פגיעה בחופש ההתאגדות, פגיעה בחופש התנועה, מעצר כפוי, מעצר ללא משפט, ענישה ללא משפט והזכות למשפט הוגן.

מדינות רבות בעולם מקבלות את העיקרון שיש להעניק לכל אזרח חירויות יסוד מסוימות, אך לא תמיד נוהגות כך הלכה למעשה. ממשלה רודנית אינה מתירה לאזרחיה לנצל את חירויות היסוד שלהם, גם אם אלה כלולות בחוק או בחוקת המדינה. במדינה שבה רשומות זכויות היסוד בחוקה, העדיפה על פני חוק רגיל, יש לאזרח סיכוי להגן על זכויות האזרח שלו מפני איומים עליהן על ידי פנייה לבית המשפט.

פגיעה בזכות כבוד האדם

על פי רעיון זכויות האדם, כל אדם זכאי ליהנות מהן. בפועל, זכויות אלו מופרות פעמים רבות. ללא הגנה על זכויות אלו בפועל, ולא רק בהצהרות ובחוקים, הזכויות הופכות להיות אות מתה. אף ללא שיפוט ערכי ומוסרי בדבר היותן של זכויות האדם זכויות טבעיות, ניתן למצוא מקרים רבים בהן הזכויות לא נשמרו.

הטלת האחריות למימוש הזכויות

בעוד שבאופן תאורטי כל אדם זכאי לכל מגוון הזכויות, העובדה שכל מדינה מיישמת את הזכויות בשטחה גורמת לחריגות מעיקרון זה.

כל מדינה מעניקה לאזרחיה אוסף שונה של זכויות, ומעניקה זכויות ספציפיות באופן שונה. במיוחד בולט הדבר לגבי זכויות חברתיות, הדורשות השקעה כספית - מדינות העולם השלישי מתקשות להעניק זכויות אלה ברמה הנראית מובנת מאליה במדינות המערב. לדוגמה, הזכות לחינוך בישראל כוללת חינוך חובה חנם עד כיתה יב' וחינוך מסובסד בכל מערכת החינוך, כולל החינוך האקדמי, זאת לעומת מדינות רבות במרכז אפריקה, הנאבקות לגייס את המשאבים הנדרשים לאפשר חינוך חובה חנם לילדים עד כיתה ד'.

היבט נוסף המגביל את קבלת הזכויות על ידי אוכלוסיות מסוימות נובע מהעובדה שלא כל מי שנמצא בשטחה של מדינה, ואף לא כל מי ששוהה בה זמן רב, הוא אזרח. ההחלטה של המדינה אילו זכויות להעניק ללא-אזרחים בסטטוסים שונים (לדוגמה: תייר, תושב ארעי או תושב קבע) מגבילה את הזכויות מהן נהנים בעלי סטטוס זה. פגיעה נוספת באוניברסליות של הזכויות נובעת מהאופן בו הן ניתנות. דרישה לרישום הכולל כתובת לצורך רישום בפנקס הבוחרים תפגע בזכויות הפוליטיות של מחוסרי הבית, והענקת זכויות חברתיות מסוימות למשפחות תפגע במשפחות חד מיניות ותתגמל את מי שחי לפי מודל המשפחה המועדף על ידי המדינה

ארגונים לשמירה על זכות זו

יש לזכור כי ללא הגנה בפועל על זכויות אלו הן עלולות להפוך לאות מתה. במהלך השנים קמו ארגונים לא ממשלתיים רבים שלקחו על עצמם תפקיד זה.

מודל זה התפתח בארצות הברית בשנות החמישים והשישים, עם תחילת המאבק של אפרו-אמריקנים בדרישה להשוות את זכויותיהם לאלו של הלבנים. הוביל את המאבק הכומר מרטין לותר קינג, שהקים את התנועה לזכויות האזרח שנאבקה ועדיין נאבקת על קיום זכויות אלו.

לאור הצלחתה של התנועה לזכויות האזרח, קמו ארגונים לא ממשלתיים רבים שהציבו לעצמם כמטרה את השמירה על זכויות

האזרח, בין אם בארצם הם או בצורה בינלאומית. שניים מהבולטים בארגונים הללו הם אמנסטי ומשמר זכויות האדם.

בשנת 1972 הוקמה האגודה לזכויות האזרח בישראל, שהיא עד היום (2009) ארגון זכויות האדם הגדול בישראל. בעקבות האגודה, שהחלה דרכה כארגון היחיד בישראל לזכויות אדם, צמחו לאורך השנים ארגוני זכויות אדם לנושאים פרטניים (למשל: פלורליזם דתי, זכויות עובדים, הזכות לבריאות) או קבוצות אוכלוסייה מסוימות (למשל: ילדים, נשים, ערביי ישראל, יהודים שגרים ביהודה ושומרון, עובדים זרים, אנשים עם מוגבלות, תושבי השטחים)

בפסק דין אשר דן במעצרים מנהליים עלתה השאלה:

האם מפקד צבאי ביהודה ושומרון רשאי להאריך מעצר מנהלי של אדם לאחר ששופט החליט, בערעור על צו המעצר, לקצר את המעצר של אותו אדם?

שאלה זאת עולה במסגרת הצו המסמיך מפקד צבאי להוציא צו מעצר נגד כל אדם ביהודה ושומרון: הצו בדבר מעצרים מנהליים (הוראת שעה) (יהודה והשומרון), 1229 (תשמ"ח-1988) להלן - צו המעצרים). במסגרת החוק המסמיך את שר הביטחון להוציא צו מעצר נגד כל אדם בישראל: חוק סמכויות שעת-חירום (מעצרים), (תשל"ט-1979) להלן - חוק המעצרים

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו קובע, בסעיף 5, את הכלל הרחב: אין מגבילים את חירותו של אדם במאסר או במעצר, אלא בתנאים שנקבעו בחוק זה. המעצר המנהלי מגביל את חירותו של אדם באופן החמור ביותר; החירות נשללת, לא על ידי בית משפט, אלא על ידי רשות מנהלית; לא בהליך שיפוטי, אלא בהחלטה מנהלית; בדרך-כלל, לא על יסוד עובדות גלויות, שאפשר להתמודד אתן, אלא על יסוד חומר חסוי.

שלילת החירות בדרך של מעצר מנהלי חמורה במיוחד משום שהרשות המוסמכת לצוות על המעצר, לתקופה שנקבעה בדין,

מוסמכת גם, על-פי הדין, להאריך את המעצר פעם אחר פעם. אדם שנכנס למעצר מנהלי אינו יודע מתי יצא מן המעצר. אכן, יש מקרים שבהם אדם נתון במעצר מנהלי, מכוח צו של מפקד צבאי, במשך שנים אחדות.

אין הצדקה לפגיעה חמורה כל כך בחירות האדם אלא כדי למנוע סכנה ממשית לביטחון הציבור. אכן, צו המעצרים קובע בסעיף 3 כי "לא יפעיל מפקד צבאי סמכות לפי צו זה אלא אם הוא סבור כי הדבר הכרחי בגלל טעמי בטחון החלטיים". אם קיימים טעמים כאלה, המעצר המנהלי, גם אם הוא מגונה, הרי הוא הכרחי. טעמים כאלה מאפשרים לומר, במקרה של מעצר מנהלי, כי השיקול של קדושת החיים גובר על השיקול של חירות האדם. אכן, גם מדינות נאורות אחרות, כמו אנגליה וארצות הברית, ראו הכרח לעצמן, במצב של סכנה לביטחון הלאומי, לנקוט דרך של מעצר מנהלי.

בפסק הדין הזה עלתה השאלה האם בעצם לפגוע בכבוד האדם באמצעות עבירה על החוק- הארכת מעצר לאחר קבלת החלטה של השופט לקצרו? בפסק דין זה עולה השאלה אם ערך כבוד האדם יכול להיפגע בעקבות סמכותו של החייל. התשובה היא לא.

מפקד אינו יכול לערער על החלטה של שופט ואין ברשותו את האפשרות להאריך את המעצר על דעת עצמו. כמו שנכתב בחוק היסודי: "אין מגבילים את חירותו של אדם במאסר או במעצר, אלא בתנאים שנקבעו בחוק זה" כלומר אין לו את האפשרות לשנות את החוק ולא לאכוף אותו.

סיכום והשוואה

ההשוואה בין המשפט הישראלי לבין המשפט העברי באה לידי ביטוי בכמה היבטים:

- מקור כבוד האדם
- פגיעה בזכות זו
- הטלת האחריות בשמירה על זכות זו

במשפט העברי מקור כבוד האדם מגיע מההשקפה שהאדם נברא בצלם אלוהים. כלומר התפיסה היהודית טוענת שמקור כבוד האדם הוא אלוהי לא כמו התפיסה שממקמת את כבוד האדם הערך הפנימי שלו עצמו ואילו במשפט הישראלי מקור לכבוד זה הוא בחסות המסגרת הליברלית וההומניסטית שקובעת כי קיימות זכויות להם זכאי כל אדם מעצם היותו אדם. זהו חוק יסוד המושרש עמוק במגילת זכויות האדם של המשפט הישראלי. לכן מהרגע שאדם נולד זכות זו מוענקת לו.

בפן של פגיעה בזכות זו המשפט העברי מתייחס לאחת הדרמות המקראיות הגדולות בהן מסופר על השנאה שבין יוסף ואחיו, ירידתו למצרים והפיכתו למלך. היפוך הגלגל הביא את בני יעקוב לרדת למצרים במטרה למצוא מעט מזון שיציל אותם מהרעב בארץ ישראל. יוסף שהפך למלך מצווה עליהם להביא את אחיהם בנימין אליו בעוד יעקוב מסרב לעשות זאת. ראובן אומר ליעקוב שאם הוא לא מביא לו את בנימין הוא יהרוג את בניו. מכאן נובע שישנה התחייבות משפטית מצד ראובן שבצדה קנס בשל הפרת הסכם. לאחר שירדו האחים למצרים יוסף שלל את חירותם לשלושה ימים, הם נאספו והושמו במשמרת כשעילת המעצר הרשמית הייתה רק חשד שהם מרגלים בארץ. במשפט הישראלי חייבת להיות הצדקה למעשים לפני העונש. אין להסיק או להעניש רק בעקבות חשד למעשה. כבוד האדם הינו ערך עליון וחוק יסוד במשפט הישראלי ולכן ההגנה עליו באה לידי ביטוי בהוכחת המעשה או הסקה מעל ספק סביר במטרה לשמור כמה שיותר על כבודו של האדם.

המשפט העברי מתייחס פחות לאדם שאחראי לשמירה על זכות זו כיוון שהיא אינה מתממשת בצורה מלאה. ניתן לראות זאת בסיפורים שונים במקרא בהם הזכות נשללת בן רגע ושום מוסד או ארגון דואג להגן ולוודא שזכויות אלא

מתמשות. לעומת זאת במשפט הישראלי קמו ארגונים לא ממשלתיים רבים שלקחו על עצמם את התפקיד הזה. ארגונים אלא מטרתם לשמור על זכויות האזרח בין אם זה בארצם או בצורה בינלאומית. שניים מהבולטים הם אמנסטי ומשמר זכויות האדם. כלומר הטלת האחריות לשמירה על זכות זו היא בידי הממשלה וגם בידי אגודות פרטיות הדוגלות בזכות זו.

לסיכום, המשפט העברי והמשפט הישראלי נשענים על יסודות משפטיים זהים. אילו במשפט העברי כבוד האדם נובע מתוך הציוו האלוקי והכתוב במקורות ובמשפט הישראלי הוא נשען על זכותו הדמוקרטית והטבעית של אדם לזכות בכבוד המגיע לו.

עמדתי נשענת בעיקר על המשפט הישראלי כיוון שהנימוק שלו משכנע עקב התמקדותו בפנייה הנרחבת לציבור. הוא קובע כי לכל אדם ישנה זכות טבעית בגלל עצם ביותו אדם ללא קשר לדת גזע או מין.

ביבלוגרפיה

<https://www.idi.org.il/media/2919703/Machlitim.pdf>

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%96%D7%9B%D7%95%D7%99%D7%95%D7%AA_%D7%94%D7%90%D7%93%D7%9D

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%97%D7%95%D7%A7_%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93:%D7%9B%D7%91%D7%95%D7%93_%D7%94%D7%90%D7%93%D7%9D_%D7%95%D7%97%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA%D7%95

ד"ר אביעד הכהן מנהל את המרכז להוראת המשפט העברי ולימודו במכללת "שערי משפט", מלמד משפט עברי ומשפט חוקתי במכללת "שערי משפט" ובפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים

מעצרים מנהליים: בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק [19.7.1998] לפני השופטים ת' אור, י' ז מיר, י' ט ירקל 98/2320 בג"ץ.